

COVID-19 Tanılı Hasta Bakımında Cerrahi Hemşirelerinin Yaşadıkları Kaygılar

Şule OLGUN* Cansu Hazal YANARDAĞ**

* Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Kavram Meslek Yüksekokulu, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, İzmir, Türkiye.

ORCID: 0000-0001-8037-9134

**Öğr. Gör., İzmir Kavram Meslek Yüksekokulu, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, İzmir, Türkiye.

ORCID: 0000-0003-0710-0066

Özet

Bu araştırma koronavirüs hastalığı (COVID-19) tanılı hasta bakımında hemşirelerin yaşadıkları kaygıların incelenmesi amacıyla yapıldı. Bu araştırma tanımlayıcı türde bir araştırmadır. Araştırmanın örneklemini özel bir hastanenin iki ayrı şubesinde çalışan ve araştırmaya katılmaya gönüllü 194 hemşire oluşturdu. Araştırmaya katılmayı kabul eden hemşirelere araştırmacılar tarafından oluşturulan sosyo-demografik özelliklerin yer aldığı 16 soruluk bir soru formu ve Spielberg Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği uygulandı. Verilerin değerlendirilmesinde sayı, yüzdeler, aritmetik ortalama, varyans analizi ve çoklu regresyon analizi kullanıldı. Hemşirelerin %40.7'sinin kendisini biraz emniyette hissettiği, %68.6'sının hiç pişmanlık duygusu içerisinde olmadığı, %51.5'inin kendisini hiç dinlenmiş hissetmediği, %14.9'unun kendisini hiç rahat hissetmediği, %39.7'sinin kendine güvenlerinin tam olduğu, %39.2'sinin mutlu olmadığı belirlendi. Ayrıca hemşirelerin %11.9'unun keyfinin yerinde olduğu belirlendi. Araştırmanın sonuçlarına göre pandemi sürecinde hemşirelerin kaygı durumlarının yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Hemşirelerin mesleklerine sevecek ve motive bir şekilde devam edebilmeleri için kaygı durumlarının azaltılması gerektiği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, hemşirelik, kaygı, pandemi.

The Concerns That Surgical Nurses' Experienced Who in Care of COVID-19 Diagnosed Patients

Abstract

This research was conducted to examine the concerns experienced by nurses in the care of patients diagnosed with COVID-19. This research is a descriptive type of research. The sample of the research consisted of 194 nurses working in two separate branches of a private hospital and volunteering to participate in the research. Data were gathered with a descriptive questionnaire of 16 questions and the Spielberg State-Trait Anxiety Scale. Obtained data were analyzed with numbers, percentages, mean, analysis of variance and multiple regression analysis. It has been determined that 40.7% of the nurses felt somewhat safe, 68.6% had no regrets, 51.5% did not feel rested at all, 14.9% did not feel comfortable at all, 39.7% had full self-confidence, and 39.2% were not happy. According to results of the study, it is understood that the anxiety levels of the nurses are at a high level during the pandemic we are experiencing. For nurses to continue their profession with pleasure and motivation, their anxiety should be reduced or even eliminated.

Keywords: Anxiety, COVID-19, nursing, pandemic.

Sorumlu yazar: sule.olgün@kavram.edu.tr

Geliş tarihi: 09.02.2022

Kabul tarihi: 22.11.2022

Atıf için: Olgun, Ş., & Yanardağ, C.H. (2022). COVID-19 tanılı hasta bakımında cerrahi hemşirelerin yaşadıkları kaygılar. *KAEÜ Sađl. Bil. Derg.*, 6(3), 206-215.

GİRİŞ

Pandemi, Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımına göre "toplumda daha önceden görülmemiş bir hastalığın ortaya çıkması, hastalık yapıcı patojenin insanlar arasında yayılmasıdır". Pandemi dünya üzerinde farklı yerlerde pek çok insanın hastalanmasına ve ölmesine neden olan küresel bir sağlık krizidir (WHO, 2015). Dünya tarihine bakıldığında çüzzam, kolera, İspanyol gribi, veba, ağır akut solunum yolu yetersizliği sendromu (SARS), Ebola ve COVID-19 gibi 21 pandemi yaşanmıştır (Istituto Superiore di Sanità, 2020). Nisan ayında yayınlanan COVID-19 durum raporuna göre hastalığa yakalananların %15'inin sağlık çalışanı olduğu belirtilmiştir. Ebola pandemisi sırasında yapılan bir çalışmada virüsten etkilenen sağlık çalışanlarının yarısından fazlasının hemşire olduğu ve bu çalışanların üçte ikisinin hayatını kaybettiği bulunmuştur (WHO, 2020).

Hastalığın tanılama, tedavi ve bakım sürecinde hemşireler bireylerle yakın temas halindedirler. Özellikle cerrahi hemşireler hem cerrahi kliniklerde hem de cerrahi yoğun bakım birimlerinde viral yükü yüksek olan hastalarla uzun süre temas halinde olmak durumunda kalmış ve erken dönemde tanılama yapılamaması, uzun çalışma saatleri, el hijyeni uygulamalarındaki uygunsuzluk, enfeksiyona karşı alınan önlemlerin yetersiz olması ve kişisel koruyucu ekipmanların eksikliği ya da uygunsuz kullanımı gibi durumlar sebebiyle de daha çok risk altında kalmışlardır (Halaçlı, Kaya & Topeli, 2020). Aile üyelerine hastalık bulaştırmamak için onlardan uzak kalmaları, yorulmaları, tükenmişlik hissi, damgalanma düşüncesi, fiziksel veya psikolojik şiddete maruz kalma durumları ile karşı karşıya kalabildikleri için hemşirelerin yaşadıkları kaygılar giderek artmaktadır. Pandemi sürecinde artan hasta sayısı ile bakım vericilere duyulan ihtiyaç da artmaktadır ve oluşan açığı kapamak için daha önce salgın deneyimi olmayan pek çok hemşire farklı birimlerde oryantasyon eğitimi almadan çalışmak durumunda kalmışlardır (Lai ve ark., 2020).

Yeni koronavirüs hastalığı tanımlı hastaların bakım sorumluluğu altına giren hemşireler hastalara yeterli hizmeti verememekten kaygılanmaktadırlar. Enfeksiyon riskini en aza indirmek için uzun süreler kullandıkları kişisel koruyucu ekipmanlar hemşirelerin aşırı terlemesine, susuzluk hissine, konuşmakta ve hareket etmekte sıkıntılar yaşamalarına neden olmuştur (David, Goldstein & Popova, 2015). Risk grubunda başı çeken hemşireler bu süreçte vaka ve ölüm sayılarını yakından gördükleri için hem kendilerinin hem de yakınlarının hastalanma ya da ölme ihtimalini düşündüklerinden kaygı düzeyleri artmıştır (Ran ve ark., 2019). Bu çalışmanın amacı, bir il merkezinde bulunan iki özel hastanede çalışan hemşirelerin COVID-19 tanımlı hasta bakımı ile ilgili kaygı düzeyinin belirlenmesi ve ilişkili faktörlerin incelenmesidir.

Araştırma Soruları

1. COVID-19 pandemi sürecinde cerrahi hemşirelerin sürekli kaygı düzeyi nedir?
2. COVID-19 pandemi sürecinde cerrahi hemşirelerin durumluk kaygı düzeyi nedir?
3. COVID-19 pandemi sürecinde cerrahi hemşirelerin yaşadıkları kaygı durumunu etkileyen sosyo-demografik özellikler nelerdir?

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Tipi

Bu araştırma tanımlayıcı tiptedir. Veriler Kasım 2020-Ocak 2021 tarihleri arasında toplandı.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırma bir il merkezinde bulunan özel bir hastanenin iki ayrı şubesinde yapıldı. Araştırmanın evrenini il merkezinde bulunan iki özel hastanenin ortopedi, kalp damar, üroloji, genel cerrahi ve yoğun bakım birimlerinde hemşire olarak çalışan 250 hemşire oluşturdu. Evrenin tamamı örnekleme dahil edildi. Araştırmada COVID-19 geçiriyor olma, temaslı olma ya da karantinada olmaları nedeniyle tüm hemşirelere ulaşılamadı. Böylece araştırmaya Kasım 2020- Ocak 2021 tarihleri arasında ulaşılan 194 hemşirenin verileri dahil edildi.

Veri Toplama Araçları

Araştırmaya katılmayı kabul eden hemşirelere araştırmacılar tarafından oluşturulan sosyodemografik özelliklerin sorulduğu 16 soruluk bir soru formu ve Spielberg Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği uygulandı.

Sosyo-Demografik Veri Formu: Araştırmada sosyodemografik özellikler soru formu araştırmacı tarafından literatürden faydalanılarak hazırlandı (WHO, 2015; Istituto Superiore di Sanità, 2020; Halaçlı, Kaya & Topeli, 2020; Lai ve ark., 2020; David, Goldstein & Popova, 2015; Ran ve ark., 2019; Cserép ve ark., 2012; Öner & Le Compte, 1983). Form 16 sorudan oluşmaktadır. Sorular; hemşirelerin yaşını, cinsiyetini, medeni durumunu, eğitim durumunu, yaşadığı yer ve ekonomik durumunu sorgulamaya yönelik hazırlanmıştır. Ayrıca anket formunda; ailesinde COVID-19 tanılı bir birey olup olmadığı, COVID-19 sebebiyle bir yakınına kaybedip kaybetmediği, COVID-19 tanısı alıp almadığını belirlemeye yönelik sorular içermektedir.

Spielberg Sürekli ve Durumluk Kaygı Ölçeği: Ölçek, Spielberger ve arkadaşları tarafından 1970 yılında geliştirilmiş ve Öner ve Le Compte tarafından Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır (Spielberger, Gorsuch & Lushene, 1970; Öner & Le Compte, 1983). Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri toplam kırk maddeden oluşan iki ayrı ölçeği içermektedir. Durumluk Kaygı Ölçeği bireyin belli bir anda ve belirli koşullarda kendisini nasıl hissettiğini betimlemesini, içinde bulunduğu duruma ilişkin duygularını dikkate alarak cevaplamasını; Sürekli Kaygı Ölçeği ise, bireyin genellikle nasıl hissettiğini betimlemesini gerektirmektedir. Her iki ölçek, yirmişer maddeden oluşmuştur. Yirmişer ifadeden oluşan her iki ölçekte de cevap seçenekleri dörder tane olup, her seçeneğin ağırlık değerleri 1'den 4'e kadar değişmektedir. Ölçeklerde doğrudan (düz) ve tersine dönmüş ifadeler bulunmaktadır. Doğrudan ifadeler olumsuz duyguları, tersine dönmüş ifadeler ise olumlu duyguları dile getirmektedir. Durumluk Kaygı Ölçeği'nde on tane tersine dönmüş ifade bulunmaktadır ve bunlar 1, 2, 5, 8, 10, 11, 15, 16, 19 ve 20 nolu maddelerdir. Sürekli Kaygı Ölçeğinde ise tersine dönmüş ifadeler yedi tanedir ve bunlar 21, 26, 27, 30, 33, 36 ve 39 nolu maddelerdir. Durumluk Kaygı Ölçeği maddelerinde ifade edilen duygu ya da davranışlar bu tür yaşantıların şiddet derecesine göre (1) hiç, (2) biraz, (3) çok ve (4) tamamiyle şıklarından birini işaretlemek suretiyle cevaplanmaktadır. Sürekli Kaygı Ölçeğinde ifade edilen duygu ya da davranışlar ise sıklık derecesine göre (1) hemen hiçbir zaman, (2) bazen, (3) çoğu zaman ve (4) hemen her zaman şeklinde işaretlenmektedir. Her ölçekten elde edilen toplam puan değeri 20 ile 80 arasında değişmektedir. Puanın yüksek olması kaygı düzeyinin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Puanların yüzdeler sıraya göre analizi de benzer şekilde yapılır. Yüzdeler sıranın düşük olması kaygının düşük olduğunu; yüzdeler sıranın yüksek olması kaygının yüksek olduğunu ifade eder (Öner & Le Compte, 1983).

Verilerin Toplanması

Veri toplama aşamasında, Kasım 2020- Ocak 2021 tarihleri arasında her bir hastaneye ayrı ayrı gidilmiş ve ortopedi, kalp damar, üroloji, genel cerrahi ve yoğun bakım birimleri ziyaret edilmiştir. Ziyaret sırasında klinikte rastlanan ilgili birim çalışan hemşireler ile yüz yüze görüşülmüştür. Araştırmada hemşirelere önce sosyodemografik verilerin sorulduğu anket formu uygulanmış daha sonra durumluk ve sürekli kaygı ölçeği uygulanmıştır. Veri toplama aşaması 3 ay sürdü.

Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen veriler bilgisayar ortamında sayı, yüzdeler, aritmetik ortalama, varyans analizi ve çoklu regresyon analizi kullanılarak elde edilmiştir. Ayrıca bu araştırmada elde edilen verilerden sürekli kaygı ölçeğinin alpha güvenilirlik katsayısı 0,87; durumluk sürekli kaygı ölçeğinin alpha güvenilirlik katsayısı 0,76 olarak bulunmuştur. Anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmada; hemşirelerin karantinada olması, pandemi koşullarının getirdiği yasaklı günler ve COVID-19 pozitif hasta ile temas izolasyonunda olma gibi nedenlerden dolayı işe devamsızlık yapmaları nedeniyle evrenin tamamına ulaşamadı.

Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırmanın yapılabilmesi için her iki hastanenin tıbbi direktöründen ve hemşirelik hizmetleri müdüründen yazılı izin ve ayrıca 76644341-108.01/ 17842 numaralı 21.10.2020 tarihli bir üniversitenin

yayın kurulu etiği tarafından onay alınmıştır. Araştırmaya katılan hemşirelerden araştırmaya katılmadan önce araştırmanın amacı ve içeriği hakkında bilgi verilmiş ve katılmayı kabul etmeleri durumunda Bireysel Gönüllü Onam Formu doldurtularak yazılı onamları alınmıştır.

BULGULAR

Hemşirelerin sosyo-demografik özellikleri Tablo 1’de verilmiştir. Buna göre hemşirelerin %66.0’ının 21-25 yaş arasında, %64.4’ünün kadın, %83.0’ının bekar, %49.5’inin lise ya da üniversite mezunu olduğu, %80.9’unun ilde yaşadığı, %64.9’unun gelirinin giderine eşit olduğu, %30.4’ünün yalnız yaşadığı, %46.9’unun genel cerrahi kliniğinde çalıştığı, %81.9’unun kronik hastalığının bulunmadığı ve kronik hastalığı bulunan hemşirelerin de %72.2’sinin Tip II diyabet hastası olduğu belirlenmiştir.

Tablo 1. Hemşirelerin Sosyo-Demografik Durum Dağılımları

Özellikler	n	%
Yaş		
21-25	128	66.0
26-30	33	17.0
31-35	3	1.5
36-40	11	5.7
41-45	13	6.7
46-50	6	3.1
Cinsiyet		
Kadın	125	64.4
Erkek	69	35.6
Medeni Durum		
Evli	33	17.0
Bekar	161	83.0
Eğitim Durumu		
Lise	96	49.5
Üniversite	96	49.5
Yüksek Lisans/Doktora	2	1.0
Yaşanılan Yer		
İl	157	80.9
İlçe	37	19.1
Ekonomik Durum		
Gelir Giderden Az	63	32.5
Gelir Gidere Eşit	126	64.9
Gelir Giderden Fazla	5	2.6
Evde Birlikte Yaşadığı Bireyler		
Yalnız	59	30.4
Eşiyle	18	9.3
Çocuklarıyla	17	8.8
Eşi ve Çocuklarıyla	57	29.4
Geniş Aile (Anne, Baba, Çocuklar, Eş)	43	22.2
Hastanede Çalışılan Birim		
Genel Cerrahi Kliniği	91	46.9
Ortopedi Kliniği	17	8.8
Üroloji Kliniği	9	4.6
Kalp-Damar Cerrahi Kliniği	30	15.5
Yoğum Bakım Kliniği	47	24.2
Kronik Hastalık Varlığı		
Evet	36	18.6
Hayır	158	81.4
Kronik Hastalık Türü (n=36)		
Tip II Diyabet	26	72.2
Hipertansiyon	6	16.7
Diğer	4	11.1

Hemşirelerin COVID-19 ile ilgili bilgi dağılımları Tablo 2’de verilmiştir. Elde edilen verilere göre hemşirelerin %76.8’inin COVID-19 tanısı alan yakınının olduğu, yakını COVID-19 tanısı alan hemşirelerin %35.6’sının eşinin COVID-19 tanısı aldığı, %22.2’sinin COVID-19 sebebiyle yakınına kaybettiği, COVID-19 sebebiyle yakınına kaybeden hemşirelerin %34.9’unun annesini kaybettiği, hemşirelerin %50.8’inin COVID-19 tanısı aldığı ve %74.2’sinin de COVID-19 tanısı almış hasta bakımın ve tedavisinde bulunduğu belirlenmiştir.

Tablo 2. Hemşirelerin COVID-19 İle İlgili Bilgi Dağılımları

Özellikler	n	%
COVID-19 Tanısı Alan Yakınının Olması Durumu		
Var	149	76.8
Yok	45	23.2
COVID-19 Tanısı Alan Kişinin Yakınlık Derecesi		
Anne	28	18.8
Baba	20	13.4
Kardeş	8	5.4
Çocuk	27	18.1
Eş	53	35.6
Arkadaş/Komşu	13	8.7
COVID-19 Sebebiyle Yakınına Kaybetme Durumu		
Evet	43	22.2
Hayır	151	77.8
COVID-19 Sebebiyle Kaybettiği Yakını		
Anne	15	34.9
Baba	13	30.2
Eş	2	4.7
Arkadaş/Komşu	6	14.0
Diğer	7	16.3
COVID-19 Tanısı Alma Durumu		
Evet	98	50.8
Hayır	95	49.2
COVID-19 Tanısı Almış Hasta Bakım ve Tedavisinde Bulunma Durumu		
Evet	144	74.2
Hayır	50	25.8

Tablo 3’te hemşirelerin durumluk kaygı ölçeği verileri değerlendirilmiştir. Hemşirelerin %13.9’unun ölçeğin “başıma geleceklerden endişe ediyorum” maddesine “çok” yanıtını verdiği; %35.6’sının ölçeğin “şu an da hiç keyfim yok” maddesine “biraz” yanıtını verdiği; %58.2’sinin ölçeğin “şuan da asabım bozuk” maddesine “hiç” yanıtını verdiği; %55.7’sinin ölçeğin “sinirlerimin çok gergin olduğunu hissediyorum” maddesine “hiç” yanıtını verdiği belirlenmiştir.

Tablo 3. Hemşirelerin Durumluk Kaygı Ölçek Puan Dağılımları

Durumluk Kaygı Ölçeği	Hiç		Biraz		Çok		Tamamıyla	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Şu anda sakinim	9	4.6	57	29.4	64	33.0	64	33.0
Kendimi emniyette hissediyorum	14	7.2	79	40.7	53	27.3	48	24.6
Şu anda sinirlerim gergin	111	57.2	64	33.0	7	3.6	12	6.2
Pişmanlık duygusu içindeyim	133	68.6	45	23.2	13	6.7	3	1.5
Şu anda huzur içindeyim	22	11.3	95	49.0	49	25.3	28	14.4
Şu anda hiç keyfim yok	98	50.5	69	35.6	19	9.8	8	4.1
Başıma geleceklerden endişe ediyorum	107	55.2	53	27.3	27	13.9	7	3.6
Kendimi dinlenmiş hissediyorum	100	51.5	64	33.0	16	8.2	14	7.2
Şu anda kaygılıyım	84	43.3	92	47.4	15	7.7	3	1.5
Kendimi rahat hissediyorum	29	14.9	94	48.5	38	19.6	33	17.0
Kendime güvenim var	13	6.7	38	19.6	66	34.0	77	39.7
Şu anda asabım bozuk	113	58.2	62	32.0	11	5.7	8	4.1
Çok sinirliyim	136	70.1	47	24.2	9	4.6	2	1.0
Sinirlerimin çok gergin olduğunu hissediyorum	108	55.7	69	35.6	12	6.2	5	2.6
Kendimi rahatlamış hissediyorum	50	25.8	72	37.1	50	25.8	22	11.3
Şu anda halimden memnunum	41	21.1	83	42.8	45	23.2	25	12.9
Şu anda endişeliyim	128	66.0	51	26.3	13	6.7	2	1.0
Heyecandan kendimi şaşkına dönmüş hissediyorum	145	74.7	34	17.5	14	7.2	1	0.5
Şu anda sevinçliyim	76	39.2	54	27.8	46	23.7	18	9.3
Şu anda keyfim yerinde	42	21.6	72	37.1	57	29.4	23	11.9

Hemşirelerin sürekli kaygı ölçek verileri Tablo 4’te değerlendirilmiştir. Hemşirelerin %9.3’ünün ölçeğin “genellikle kolay ağlarım” maddesine “hemen her zaman” yanıtını verdiği; %5.7’sinin ölçeğin “her şeyi ciddiye alır ve endişelenirim” maddesine “hemen her zaman” yanıtını verdiği; %50.0’inin ölçeğin “olur olmaz düşünceler beni rahatsız eder” maddesine “bazen” yanıtını verdiği; %50.5’inin ölçeğin “sıkıntılı ve güç durumlarla karşılaşmaktan kaçınırım” maddesine “bazen” yanıtını verdiği belirlenmiştir.

Tablo 4. Hemşirelerin Sürekli Kaygı Ölçek Puan Dağılımları

Sürekli Kaygı Ölçeği	Hemen Hiçbir Zaman		Bazen		Çok Zaman		Hemen Her Zaman	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Genellikle keyfim yerindedir	3	1.5	59	30.4	116	59.8	16	8.2
Genellikle çabuk yorulurum	45	23.2	112	57.7	28	14.4	9	4.6
Genellikle kolay ağlarım	69	35.6	66	34.0	41	21.1	18	9.3
Başkaları kadar mutlu olmak isterim	77	39.9	64	33.2	42	21.8	10	5.2
Çabuk karar veremediğim için fırsatları kaçırırım	62	32.1	92	47.7	35	18.1	4	2.1
Kendimi dinlenmiş hissediyorum	81	42.0	83	43.0	25	13.0	4	2.1
Genellikle sakin, kendime hakim ve soğukkanlıyım	14	7.3	48	24.9	86	44.6	45	23.3
Güçlüklerin yenemeyeceğim kadar biriktiğini hissedirim	80	41.2	87	44.8	23	11.9	4	2.1
Önemsiz şeyler hakkında endişelenirim	59	30.4	87	44.8	37	19.1	11	5.7
Genellikle mutluyum	13	6.7	55	28.4	98	50.5	28	14.4
Her şeyi ciddiye alır ve endişelenirim	81	41.8	73	37.6	29	14.9	11	5.7
Genellikle kendime güvenim yoktur	130	67.0	40	20.6	18	9.3	6	3.1
Genellikle kendimi emniyette hissedirim	23	11.9	58	29.9	92	47.4	21	10.8
Sıkıntılı ve güç durumlarla karşılaşmaktan kaçınırım	54	27.8	98	50.5	32	16.5	10	5.2
Genellikle kendimi hüzünlü hissedirim	66	34.0	96	49.5	24	12.4	8	4.1
Genellikle hayatımdan memnunum	16	8.2	63	32.5	95	49.0	20	10.3
Olur olmaz düşünceler beni rahatsız eder	46	23.7	97	50.0	37	19.1	14	7.2
Hayal kırıklıklarımı öylesine ciddiye alırım ki hiç unutamam	53	27.3	64	33.0	57	29.4	20	10.3
Aklı başında ve kararlı bir insanım	13	6.7	42	21.6	81	41.8	58	29.9
Son zamanlarda kafama takılan konular beni tedirgin ediyor	58	29.9	71	36.6	55	28.4	10	5.2

Hemşirelerin sürekli kaygı ölçek verileri Tablo 5’de değerlendirilmiştir. Hemşirelerin durumluk kaygı puan ortalamaları $41,58 \pm 3,86$; sürekli kaygı puan ortalamaları ise $46,68 \pm 4,84$ olarak belirlenmiştir. Durumluk ve Sürekli Kaygı ölçeklerinin her ikisinden de minimum 20 maksimum 80 puan alınmaktadır. Elde ettiğimiz bulgulara göre hemşirelerin durumluk kaygı puan ortalamaları minimum değer (ölçekten alınabilecek minimum puan 20’dir) üstünde çıkarak ($41,58 \pm 3,86$) hemşirelerin içinde bulunduğu durum içerisinde kaygı seviyelerinin orta düzey olduğu, sürekli kaygı puan ortalamalarının da minimum seviyenin (ölçekten alınabilecek minimum puan 20’dir) üzerinde çıkması sonucu ($46,68 \pm 4,84$) aslında sürekli olarak da orta düzey kaygı yaşadıkları belirlenmiştir.

Tablo 5. Hemşirelerin Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları

Kaygı Puan Ortalamaları	Puan Ortalaması X±SD	Alınan puan Min-Max	p
Durumluk kaygı puan ortalaması	41.58±3.86	38-72	0.001
Sürekli kaygı puan ortalaması	46.68±4.84	42-64	0.09

*p<0.05

Cerrahi hemşirelerinin yaşadıkları kaygıları yordayan 14 değişkene ilişkin çoklu regresyon analiz sonuçları Tablo 6’da sunulmuştur. COVID-19 tanılı hasta bakımında cerrahi hemşirelerin yaşadıkları kaygıları etkileyen faktörler incelendiğinde modelin anlamlı olduğu belirlenmiştir (p=.002, p=.003). Değişkenler incelendiğinde hemşirelerin eğitim durumu anlamlı ve negatif yönde (t: -2.592, p= 0.01), birlikte yaşadığı kişiler incelendiğinde anlamlı ve negatif yönde (t: -1.260, p= 0.009) ve kronik hastalık varlığında anlamlı ve pozitif yönde (β: .662, p=0.009) durumluk kaygı ölçeğini yordadığı saptanmıştır (p<0.05). Diğer değişkenler tek başına durumluk kaygı ölçeğini anlamlı şekilde yordamamıştır (p>0.05).

Modele dahil edilen değişkenlerin tamamı cerrahi hemşirelerin yaşadıkları sürekli kaygılarının %7.10’unu açıklamaktadır. Değişkenler incelendiğinde hemşirelerin çalıştıkları birim anlamlı ve negatif yönde (β: -1.431, p= 0.004), COVID-19 tanılı yakını olması durumunda anlamlı ve pozitif yönde (β: .894, p= 0.003), COVID-19 nedeni ile yakını kaybetmesi durumunda anlamlı ve pozitif yönde (β: .502, p=0.013) ve COVID-19 tanılı kişilerin tedavisinde primer sorumluluk alması durumunda anlamlı ve pozitif yönde (β: 1.602, p=0.011) sürekli kaygı ölçeğini yordadığı saptanmıştır (p<0.05). Diğer değişkenler tek başına durumluk kaygı ölçeğini anlamlı şekilde yordamamıştır (p>0.05).

Artıkların toplamının ortalamaların toplamına olan oranı ne kadar küçük ise R² oranı o kadar yüksek olmaktadır. Araştırmada R² değeri 0.097 olarak bulunmuştur. Bu sonuca göre; bağımsız değişkenler, bağımlı değişkendeki değişimin %0.9’unu açıklamaktadır.

Tablo 6. COVID-19 Tanılı Hasta Bakımında Cerrahi Hemşirelerin Yaşadıkları Kaygıları Etkileyen Faktörler (n=194)

Bağımsız Değişken	Durumluk Kaygı Ölçeği Toplam Puanı						
	B	SH	B	t	p*	VIF	Tolerans
Constant	48.483	6.502		7.456	.002		
Yaş	-.530	.497	-.124	-1.065	.288	1.006	.652
Cinsiyet	-.259	1.195	-.021	-.216	.829	1.104	.425
Medeni Durum	-.839	1.652	-.053	-.508	.612	1.303	.389
Eğitim Durumu	-2.358	.910	-.205	-2.592	.010	1.506	.437
Çalışılan Birim	.147	.279	.045	.527	.599	1.211	.511
Yaşadığı Yer	.684	1.365	.045	.501	.617	1.347	.378
Ekonomik Durum	-.307	1.032	-.026	-.297	.766	1.615	.601
Birlikte Yaşadığı Kişiler	-.423	.336	-.144	-1.260	.009	1.004	.599
Yakını COVID-19 Tanısı Alanlar	-.562	1.873	-.040	-.300	.764	1.018	.346
COVID-19 Nedenli Kayıp Yaşama Durumu	-1.575	2.304	-.109	-.684	.495	1.076	.521
COVID-19 Tanısı Alma Durumu	-1.250	1.134	-.104	-1.102	.272	1.082	.272
Kronik Hastalık Varlığı	2.515	3.799	.163	.662	.009	1.045	.581
Kronik Hastalık Çeşidi	-.183	.588	-.077	-.312	.755	1.058	.404
COVID-19 Tedavisinde Bulunma Durumu	-2.295	1.356	-.168	-1.693	.092	1.024	.432
R			.312				
R ²			.097				
F			1.192				
P			.002				
DW (1.5-2.5)			1.583				

*p<.05 β: Beta DW: Durbin-Watson

TARTIŞMA

Ülkemizin de içinde bulunduğu dünyamızı etkisi altına alan COVID-19 pandemisinin her alanda etkisi büyüktür. Ancak en olumsuz etki pandemide sağlık bakımı sağlayan profesyoneller üzerinde olmuştur. Sağlık bakımının öncülerinden olan hemşireler hastalar ile birebir temas içerisinde bulunmalarından dolayı doğrudan risk altında kalarak beden ve ruhen yıpranmışlardır.

Pandemi süresince salgın hastalık ile en çok mücadele etmek zorunda kalan ve salgın hastalığa yakalanma riski fazla olan sağlık çalışanlarından biri de hemşirelerdir (Enli Tuncay, Koyuncu & Özel, 2020; Yuanyuan ve ark., 2020; Zhang ve ark., 2020). Pandemi sürecinin başkahramanları olan hemşireler COVID-19 tanılı hastalar ile en çok yakın ilişkiler içerisinde giren grup olmuştur. Bu sebeple ailelerine, arkadaşlarına ve diğer iletişim halinde buldukları bireylere salgın hastalığı bulaştırma korkusu yaşamaktadırlar. Hastalarına bakım ve tedavi sunan hemşirelerin, hastalarının yaşamını kaybetmesine, acı ve ağrı yaşamalarına tanıklık etmeleri derinden etkilemiş ve yoğun kaygı yaşamalarına sebep olmuştur (Labrague & De los Santos 2020). Tüm bunlar hemşirelerin depresyona girmesine, uyku problemi yaşamasına, konsantrasyonda sıkıntı yaşamalarına, kaygılı, umutsuz ve stresli bireyler olarak sahada çalışmalarına sebep olmuştur (Enli Tuncay, Koyuncu & Özel, 2020; Zhang ve ark., 2020; Labrague & De los Santos 2020; Brooks ve ark., 2020; Rubin & Wessely 2020). Bu araştırma COVID-19 tanılı hasta bakımında hemşirelerin yaşadıkları kaygıların incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmamızda kullanılan ölçeklerin sonuçlarına bakıldığında hemşirelerin kaygı durumlarının yüksek olduğu saptanmıştır ve buna sebep olan durumlar incelenmiştir.

Eğitim durumuna göre kaygı durumuna bakıldığında, durumluk puanı üzerinde anlamlı bir fark yaratırken sürekli kaygı puanı üzerinde anlamlı bir fark yaratmadığı saptanmıştır. Literatürde düşük eğitim seviyesine sahip bireylerde, kaygı düzeylerinin yüksek olduğunu bildiren araştırma olduğu gibi sağlık çalışanları üzerinde yapılan ve öğrenim düzeyinin anlamlı düzeyde farklılık oluşturmadığı sonucunu elde eden araştırma da bulunmaktadır (Ergun, Oran & Bender, 2005; Rezaki, 1999; Atıcı & Deveci, 2019; Kutanis & Tunç, 2013; Ocaktan, Keklik & Çöl, 2002).

Araştırmamızda çalışılan birimin hemşirelerin kaygı düzeyleri üzerinde etkili olduğu bulunmuştur. Bizim sonuçlarımıza benzer olarak 2020 yılında yapılan bir çalışmada riski yüksek olan ortamlarda çalışmanın stresi ve kaygıyı artırdığı ve uyku problemlerine yol açtığı belirlenmiştir (Stuijzfand, 2020).

Çalışma sonuçlarımıza göre sağlık çalışanlarının kendilerinin ya da birlikte yaşadıkları kişilerin COVID-19 tanısı alması durumunda kaygıların arttığı, COVID-19 nedeni ile kayıp yaşama durumlarının çalışma motivasyonlarını olumsuz biçimde etkilediği bulunmuştur. Hastaların tedavi ve bakım süreçlerinde aktif rol alırken kaygı durumlarının etkilenmemesi beklenemezdi. Hemşireler pandemi sürecinde zaman zaman iş arkadaşlarının entübe edilmesine şahit olmuş, uzun süre baktıkları hastalarını salgın sebebiyle kaybetmiş, yakınlarına, sevdiklerine salgın hastalık bulaştırma ve korkusuyla karşı karşıya kalmışlardır. Salgın hastalığa yakalanma korkusunu en çok toplumdaki diğer bireylere kıyasla sağlık çalışanları yaşamaktadır (Tuncay, Koyuncu & Özel, 2020; Kaya, 2020; Dündar, 2016; Sartorao ve ark., 2020; Özdede & Sahin, 2020; Spoorthy, Pratapa & Mahant, 2020; Saleem ve ark., 2020).

Literatürdeki bir çalışmada, durumluk kaygı düzeyi ile umutsuzluk arasında anlamlı bir ilişki olduğu, normalden daha yüksek düzeyde umutsuz hemşirelerin kaygı oranlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Carretta, Ridner & Dietrich, 2014). Umutsuzluğun farklı nedenleri olabilir. Pandemi sürecinde bireylerin yaşamını kaybetmesi, sağlık çalışanlarının uzun saatler çalışmak zorunda kalması, salgın hastalığın seyri ve tedavisindeki bilinmezlikler kaygıyı arttırmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Hemşirelerin durumluk kaygı puan ortalamaları 41.58 ± 3.86 ; sürekli kaygı puan ortalamaları ise 46.68 ± 4.84 olarak belirlenmiştir. Hemşirelerin %42.0'nın hemen hiçbir zaman kendisini dinlenmiş hissetmediği, %44.8'inin bazen güçlüklerin yenemeyeceği kadar biriktiğini hissettiği, önemsiz şeyler hakkında endişelendiği, %36.6'sının bazen kafasına takılan konuların kendisini tedirgin ettiği belirlenmiştir. Hemşirelerin %51.5'inin kendisini hiç dinlenmiş hissetmediği, %14.9'unun kendisini hiç rahat hissetmediği, %21.1'inin halinden hiç memnun olmadığı, %39.2'sinin mutlu olmadığı belirlenmiştir. Yaşadığımız pandemi sürecinde hemşirelerin kaygı durumlarının yüksek düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Hemşirelerin mesleklerine sevecek ve motive bir şekilde devam edebilmeleri için kaygı durumlarının azaltılması gerekmektedir. Bunun sağlanabilmesi için ekonomik desteklerin artırılmasının yanı sıra onları motive edecek etkinlikler ve planlamalar olması gerekmektedir. Hemşirelerin mesleklerine sevecek ve motive bir şekilde devam edebilmelerine yönelik çalışmaların planlanması ve benzer çalışmaların daha geniş örneklem gruplarında tekrarlanması önerilir.

ARAŞTIRMANIN ETİK YÖNÜ

Araştırmanın yapılabilmesi için Beykent Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan yayın kurulu etik kurulundan 76644341-108.01/ 17842 numaralı 21.10.2020 tarihli etik kurul izni alınmıştır.

YAZAR KATKI ORANI

Fikir/Kavram: ŞO, CHY; Tasarım: ŞO, CHY; Veri toplama: ŞO; Veri işleme: ŞO, CHY; Analiz ve/veya Yorum: ŞO, CHY; Kaynak Tarama: ŞO, CHY; Makalenin yazımı: ŞO, CHY; Eleştirel İnceleme: ŞO, CHY.

ÇIKAR ÇATIŞMASI

Yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

FİNANSAL DESTEK

Bu çalışma mali açıdan desteklenmemiştir.

KAYNAKLAR

- Atıcı, E., & Deveci, E. (2019). Elazığ merkeze bağlı acil sağlık hizmetleri istasyonları çalışanlarının durumluk/sürekli kaygı durumunun incelenmesi. *ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi*, 4(3), 301-310.
- Brooks, S.K., Webster, R.K., Smith, L.E., Woodland, L., Wessely, S., Greenburg, N., & Rubin, G.J. (2020). The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence. *The Lancet*, 395, 912-920. [https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(20\)30460-8/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(20)30460-8/fulltext)
- Carretta, CM., Ridner, SH., & Dietrich, MS. (2014). Hope, hopelessness, and anxiety: A pilot instrument comparison study. *Archives of Psychiatric Nursing*, 28(4), 230-234.
- Cserép, Z., Losoncz, E., Balog, P., Szili-Török, T., Husz, A., Juhász, B., Kertai, M.D., Gal, J., & Székely A. (2012). The impact of preoperative anxiety and education level on long-term mortality after cardiac surgery. *Journal of Cardiothoracic Surgery*, 86(7), 1-8.
- David, KE., Goldstein, M., & Popova, A. (2015). Health-care worker mortality and the legacy of the Ebola epidemic. *Lancet Global Health*, 3, 439-440.
- Dündar, Y. (2016). *Sen Tanrı mısın?* Anıt Matbaa. Ankara.
- Enli Tuncay, F., Koyuncu, E., & Özel, Ş. (2020). Pandemielerde sağlık çalışanlarının psikososyal sağlığını etkileyen koruyucu ve risk faktörlerine ilişkin bir derleme. *Ankara Medical Journal*, 20(2), 14-18.
- Ergun, FS., Oran, NT., & Bender, CM. (2005). Quality of life of oncology nurses. *Cancer Nurs*, 28(3), 19-30.
- Halaçlı, B., Kaya, A., & Topeli, A. (2020). Critically ill COVID-19 patient. *Turk J Med Sci*, 50, 585-591.
- Istituto Superiore di Sanità. (2020). Integrated surveillance of COVID-19 in Italy. https://www.epicentro.iss.it/en/coronavirus/bollettino/Infografica_10aprile%20ENG.pdf adresinden 15 Mayıs 2021 tarihinde alınmıştır.
- Kaya, B. (2020). Pandeminin Ruh Sağlığına Etkileri, *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 23, 123-124.
- Kutanis, R.Ö., & Tunç, T. (2013). Hemşirelerde benlik saygısı ile durumluk ve sürekli kaygı arasındaki ilişki: Bir üniversite hastanesi örneği. *İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi* 15(2), 1-15.
- Labrague, LJ., & De los Santos, JAA. (2020). COVID-19 anxiety among front-line nurses: Predictive role of organisational support, personal resilience and social support. *Journal of Nursing Management*, 28, 1653-1661.
- Lai, J., Ma, S., Wang, Y., Cai, Z., Hu, J., We, N., Wu, J., Du, H., Chen, T., Li, R., Tan, H., Kang, L., Yao, L., Huang, M., Wang, H., Wang, G., Liu, Z., & Hu, S. (2020). Factors associated with mental health outcomes among health care workers exposed to coronavirus disease. *JAMA*, 3, 1- 12.
- Ocaktan, ME., Keklik, A., & Çöl, M. (2002). Abidinpaşa sağlık grup başkanlığı'na bağlı sağlık ocaklarında çalışan sağlık personelinde Spielberger durumluk ve sürekli kaygı düzeyi. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, 55(1), 8-21.

- Öner, N., & Le Compte, A. (1983). Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı. İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Özdede, M., & Sahin, SC. (2020). Views and anxiety levels of Turkish dental students during the COVID-19 pandemic. *J Stoma*. 73, 123-128.
- Ran, L., Chen, X., Wang, Y., Wu, W., Zhang, L., & Tan, X. (2019). Risk factors of healthcare workers with corona virus disease: A retrospective cohort study in a designated hospital of Wuhan in China. *Clin Infect Dis*. 19, 71(16), 2218-2221.
- Rezaki, M. (1999). Sağlık Çalışanlarında Ortaya Çıkabilecek Ruhsal Sorunlar. Sağlık Çalışanlarının Sağlığı 1. Ulusal Kongresi, Ankara, 79.
- Rubin, GJ., & Wessely, S. (2020). The psychological effects of quarantining a city. *British Medical Journal*. 3, 68.
- Saleem, Z., Majeed, MM., Rafique, S., Siqqiqui, Z., Ghandhi, D., & Tariq, H. (2020). COVID-19 pandemic fear and anxiety among healthcare professionals in Pakistan. *Res Square*, 1-17.
- Sartorao Filho, CI., Rodrigues, WCDLV., Castro, RB., Marçal, AA., Pavelqueires, S., Takano, L., Oliveira, V., & Sartorão Neto, CI. (2020). Impact of COVID-19 pandemic on mental health of medical students: a cross-sectional study using GAD-7 and PHQ-9 questionnaires. *JMIR Preprints*. 1-13.
- Spielberger CD, Gorsuch RL, & Lushene RE. (1970). STAI manual. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.
- Spoorthy, MS., Pratapa, SK., & Mahant, S. (2020). Mental health problems faced by healthcare workers due to the COVID-19 pandemic-a review. *Asian J Psychiatr*, 51, 102-119.
- Stuijzand, S., Deforges, C., Sandoz, V., Sajin, CT., Jaques, C., Elmers, J., & Horsch, A. (2020). Psychological impact of an epidemic/pandemic on the mental health of healthcare professionals: a rapid review. *BMC Public Health* 20, 12-30.
- Tuncay, FE., Koyuncu, E., & Özel, Ş. (2020). Pandemielerde Sağlık Çalışanlarının Psikososyal Sağlığını Etkileyen Koruyucu ve Risk Faktörlerine İlişkin Bir Derleme. *Ankara Medical Journal*. 2, 88-501.
- World Health Organization. (2015). Workforce density per 1000 population, Global Health Observatory data repository. <http://apps.who.int/gho/data/node.main.A1444?lang=en> adresinden 1 Mayıs 2021 tarihinde alınmıştır.
- World Health Organization. (2020). Coronavirus disease (COVID-19) outbreak: rights, roles and responsibilities of health workers, including key considerations for occupational safety and health. [https://www.who.int/publications-detail/coronavirusdisease-\(COVID-19\)-outbreak-rights-roles-and-responsibilities-ofhealth-workers-including-key-considerations-for-occupational-safety-and-health](https://www.who.int/publications-detail/coronavirusdisease-(COVID-19)-outbreak-rights-roles-and-responsibilities-ofhealth-workers-including-key-considerations-for-occupational-safety-and-health) adresinden 01.05.2021 tarihinde alınmıştır.
- Yuanyuan, M., Deng, L., Zhang, L., Lang, Q., Liao, C., Wang, N., & Huang, H. (2020). Work stress among Chinese nurses to support Wuhan in fighting against COVID-19 epidemic. *Journal of Nursing Management*. 20, 1-8.
- Zhang, W. R., Wang, K., Yin, L., Zhao, W. F., Xue, Q., Peng, M., Min, B. Q., Tian, Q., Leng, H. X., Du, J. L., Chang, H., Yang, Y., Li, W., Shangguan, F. F., Yan, T. Y., Dong, H. Q., Han, Y., Wang, Y. P., Cosci, F., & Wang, H. X. (2020). Mental Health and Psychosocial Problems of Medical Health Workers during the COVID-19 Epidemic in China. *Psychotherapy and psychosomatics*, 89(4), 242–250. <https://doi.org/10.1159/000507639>